

מס' 6: אראל

כיטקט ימי, נוסף לתואר גיבורי-ישראל ש-הוענק לו במלחמת-העצמאות. הוא היה ניגוד מוחלט לטנקוס, מפקדו הקודם ה' אפור של החיל. בתקופתו נקלטו הצוללות בחיל-הים, והושם דגש על הלוחמה ה' זעירה. על רקע זה התעוררו לא-פעם חילוקי-דעות מיקצועיים בין אנשי קצונת חיל-הים. חלק מהקצינים דגל בבניית צי שהיה מבוסס על אוניות-מערסה גדולות, והיו כאלה שדיברו אף על רכישת נושאת מטוסים. אולם כנוף לוחם, היה החיל ממושמע למופת.

פדיושם נוצרו אימנם "קליקות", אולם הן קמו על רקע מיקצועי ולא על רקע אישי. טבעי היה שאנשי הטרפדות, הצול' לות והמשחתות ייצרו, כל קבוצה לעצמה, קליקה משלה.

גם יוחאי, כמו טנקוס, פקד על חיל-הים במשך שש שנים, עד שמסר את הפיקוד לאלוף שלמה אראל ב-1966. אראל, אבן 46 כאשר נתמנה כמפקד חיל-הים, בעל רקע שונה מאשר קודמו בפיקוד על החיל. יליד פולין שעלה לארץ בגיל צעיר, היה אראל איש בית"ר, שעוד בשנת 1936 נשלח לאיטליה ללמוד בבי"ס ימי שם, על מנת לפקד על בית"רים. במלחמת-העולם השנייה הוא היה קצין-ראשון בצי המיס-חרי הבריטי, והשתתף בפניני הגדול מ' דאנקירק ב-1940.

היו שטענו כי קידומו של אראל בחיל-הים עוכב בשל הרקע הפוליטי שלו, ואילו אחרים ייחסו זאת לאופיו הבלתי-ינח. אבל אם נאלץ אראל לנטוש את הפיקוד על חיל-הים כעבור שנתיים, לא היה זה בשל אף אחת מסיבות אלו. מזלו הרע, הוא שגרם לכך שפקד על חיל-הים בתקופתו הקשה ביותר.

מילחמת ששת-הימים תפסה את חיל-הים בתקופת מעבר, כשהכלים המיושנים ש' ברשותו אינם כשרים לפעולה, ואילו הכלים החדשים שהוזמנו עבורו — הס'טילים, טרם הגיעו אליו.

כך קרה שבמלחמת ששת-הימים לא מילא חיל-הים שום תפקיד ממשי, ונחל כישלונות בכמה מיבצעים אותם ניסה ל' בצע. המהלומות שספג החיל אחרי ה' מילחמה, כמו טיבוע המשחתת אילת ו' אוברנה של הצוללת זקר, העכירו את ה' אווירה, הביאו לחיכוכים והאשמות הדדיות, שבסופן נאלץ אראל לפרוש מצה"ל.

מה שאירע לשלמה אראל מזכיר במידה מסוימת מה שקרה לעזר וייצמן בחיל-האוויר. עזר הכין את המיראזים, אשר באו לידי ביטוי והכריעו את המלחמה ב-1967. כאשר כבר לא היה מפקד חיל-האוויר, שלמה אראל הניח את היסוד לביטוסו של חיל-הים על ספינות-הטילים הקטנות, שבאו לידי ביטוי רק במלחמת יום-הכיפורים, כאשר בנימין תלם כבר היה מפקד חיל-הים.

של חיל-הים. כאשר היו המשחתות בדרך לארץ, יצא הרמטכ"ל דאן, משה דיין, לקבל את פניהן בלב-ים. הימים היו כבר ימי המתיחות בין ישראל ומצרים, שהובילה מאוחר יותר לחיבצע קדש. על סיפון אחת המשחתות, בלב-ים אסף משה דיין את הקצינים, וברוב ה' להבות מכלי-המשחתות הימיים החדשים שנוספו לצה"ל, הורה למפקדים לפגוע בכל אנייה מצרית שיפגשו בדרךם בים לארץ. למרבה המזל לא נתקלו המשחתות באותם ימיים, בהם עשו את דרכם לחופי הארץ, בשום אונייה מצרית. אילו נתקלו באונייה כזו, ודאי היו פני ההיסטוריה במרחב שונים כיום.

מובן שכדרכו, לא נתן דיין את ההוראה שלו בכתב, ואילו היתה מתחללת אז תקרית ימית כלשהי, אין זה מן הנמנע שהיה מתכחש ליד החופשית שהעניק ל' אנשי המשחתות, לפגוע באוניות מצריות.

הקליקות המיקצועיות

יוחאי ביינון קיבל את הפיקוד על חיל-הים מטנקוס ב-1960. יוחאי, יליד חיפה, חבר קיבוץ מעג'מיכאל, הספיק בשנים 1951-54 להשתלם במכון הטכנולוגי במצ'סטרס, וזכה בתואר של מהנדס ואר-

מס' 7: בוצר

מרכז במלחמת העצמאות. שהיה ממקור רביו של בן-גוריון. בעל ותק של 20 שנה בהגנה, שמיר, היה איש חיל-רגלים מובהק. כאשר הגיע למפקדת חיל-הים בססלה מארים בחיפה, קיבל את פניו קודמו-למפקד, כל טכס חילוסיה-פיקוד נמשך עשר דקות בלבד. שמיר נשאל אם הוא זקוק לעזרה כלשהי, והוא בביטחון-העצמי הרב, השיב כ' שלילה. אחר-כך קיבל התפטרות מאנשי החיל שלא השלימו עם העובדה שאיש חיל-רגלים יפקד עליהם. על השאלה כיצד הוא יכול, כאיש חיל-רגלים, לפקד על הזרוע הימית של צה"ל, היתה לשמיר תשובה מוכנה: "סוד כוחה של הצבאית היא המחשבה הצבאית". הוא האמין כי ביכולת-החשיבה הצבאית שלו יוכל לפתור את כל בעיות חיל-הים, ולכוננו כחיל לוחם. הוא החזיק מעמד בדיוק שנה, ואז מינה אותו בן-גוריון, כמפקד "כליבו" — למפקדו של חיל-האוויר.

באותן שנים ראשונות כבר נילוותה לחיל-הים שערוריה גדולה אחת. לרשות חיל-הים נכרו מחסני-ציוד גדולים במיפרץ חיפה, שהיו שייכים לחיל-הים הבריטי, ב' תקופת המנדט. באחד הימים התעורר חשד כי כמה מהקצינים הבכירים של חיל-הים נטלו לעצמם מהציוד שהיה באותם מחסנים. אך עוד קודם שנערכה ביקורת, עלו לפתע המחסנים באש. הוקמה ועדת-חקירה, לבדוק אם היה זה אסון מיקרי או מעשה-הצתה מכוון, שנועד לחפות על מעשה-הביזה. מסקנות אותה ועדת-חקירה לא פורסמו, אולם כמה קצינים (לא מאנשי חיל-הים), שגייסו לחיל-הים בראשיתו מסיבות פ' ליטיות, סיימו באותה תקופה את הקאריירה הימית שלהם. אחד מהם, שנוצק בגלל עמדה בכירה בצמרת אחד מכוחות הבר' טחון במדינה.

דיין הורה להטביע!

ת מקומו ש' שמיר כמפקד חיל-הים תפס האלוף מרדכי (מוקה) לימון, שהיה אז בן 26. לימון, יליד פולין, ששירת בצי המיסחרי הבריטי במלחמת-העולם-השנייה, היה מדרין בפל"ם ועסק בהבאת אוניות-מעפילים לארץ. הוא היה מפקד-החיל הראשון שצמח מתוך החיל, והיה מקובל על כל אנשיו. מוקה השקט, הרגוע והסמכותי, הישרה אווירה טובה בחיל. במשך ארבע השנים בהן פיקד על חיל-הים הוא גיבש אותו, אך לא הצליח, שלא באשמתו, לקדמו מכהינה כמותית ואיכותית.

חיל-הים היה בבחינת בן-הורג בצה"ל. הקונצפציה הצה"לית היתה מבוססת, באותן שנים, על ההנחה שכל מילחמה בין ישראל לאויביה תוכרע ביבשה. חיל-האוויר הוגדר אז כחיל-מסייע לחילות היבשה. חיל-הים נועד, לפי אותה תפיסה, לאבטח את חופי הארץ. משום כך הוא קוסח במשאבים

מס' 5: ביינון

ובתקציבים. למרות מדיהם הצחורים וזכר אנשי חיל-הים ליחס של ביטול וליגלוג מצד חילי הידודת אחרות, והתואר "חיל האמבטיה" ביטא את יחס הזלזול להכו. היחס אל חיל-הים השתנה רק ב-1956, בתקופה בה פיקד שמואל טנקוס על חיל-הים, כאשר נרכשו בבריטניה המשחתות הראשונות, שנועדו להחליף את הפריגאטות המיושנות שהיו עד אז את כוח-האש

יש מאין, זק הצליח לגייס תחילה רק בודדים מאנשי הפל"ם. אליהם הצטרפו יורדיים אורחים, ואנשים שרכשו את ניס' יונם בצי הבריטי במלחמת-העולם-השנייה. נראה היה שבן-גוריון חושש פן יהפוך חיל-הים למעונו של הפלמ"ח, אותו רצה לפרק, וכך אירע שדווקא חיל זה היה תחילה החיל הפוליטי יותר מכל חילות צה"ל. זק ריכז בו את כל אנשי המישרת הצעירה של מפא"י, שחלקם היו חסרי הכשרה ימית וחלקם שירתו בעליה ב'. בין ראשוני חיל-הים ניתן למצוא אנשים כמו ליובה אליאב, שאול רוזווליי, אברהם עופר (שרהשיכון הנוכחי), שמעון הורן ואחר' רמי, שהפכו אחר-כך לעסקנים פולי' טיים ידועים.

אולי היה בן-גוריון מושפע מהניסיון ההיסטורי של תחילת המאה, כשמרבית המהפכות השמאליות פרצו, הן ברוסיה והן בגרמניה, במרידות של מלחי אוניות מילחמה (אוניית-הקרוב פוסימקון ב-1905, ואוניית הקרב קורונטאט ב-1917, ב' גרמניה). עובדה היא, שמלכתחילה הטיל פיקוח פוליטי על חיל-הים, כך, למשל, החל שמעון פרס את הקאריירה הביטחור ניסטיית שלו, כאשר בא במקומו של זק כראש מחלקת שירותי-הים במישרד-הביטחון.

אלוף רגלים לחיל-הים

מפקד חיל-הים הראשון היה יהודי אמריקאי, פול שולמן, בן-גוריון פגש אותו לראשונה ב-1941, בעת שערך ביקור בארצות-הברית. שולמן היה אז קאדט ב' בית-ספר לקצינים, וביג' התלהב למראה המדים שלו ואמר: "טוב יהודים ה' לומדים להיות קצינים". יבוא יום ונזדקק לך". שולמן השיב לו אז: "לצערי, חתמתי לשרת בצבא-הקבע של ארצות-הברית לכל ימי חיי".

אבל ב-1948 הגיע שולמן לארץ, ובן-גוריון מינה אותו כמפקד חיל-הים בדרגת קברניט — המקבילה לדרגת אלוף כיום. שולמן היה חסר ניסיון קרבי, אבל היתה לו השכלה ימית פורמאלית, וגם זה היה משהו. הוא עשה כמיטב יכולתו להקים את חיל-הים, באמצעים הדלים שעמדו לרשותו, זאף הביא שני קצינים אמרי-

מס' 3: לימון

קאיים שסייעו בידו. הוא כתב תזכירים, וחזרת כיצד יש לבנות את חיל-הים. לפי המתכונת של צי ארצות-הברית. קשה לומר שנמצאה שפה משותפת בינו לבין החיילים שהיו כפופים למרותו. הוא לא ידע עברית, ואילו מרבית אנשי ה' פל"ם לא ידעו אנגלית. מושגיו היו שונים משלהם. במקרים רבים לא הבין כלל על מה הם מדברים.

גם בחיל-האוויר היו באותה תקופה הרבה אנשי מח"ל (מתגבין חוץ-לארץ) שדיברו אנגלית, אבל שם ניתן היה לנהל דיונים באנגלית, לא כן בחיל-הים. תוך זמן קצר התברר שאין הרמוניה בין מטה חיל-הים בפיקודו של שולמן, לבין מפקדי הספינות שהרכיבו את חיל-הים. העסק לא דפק, וב-1950 נאלץ בן-גוריון להדיח את שולמן ולמנות תחתיו מפקד ישראלי. למפקדו הישראלי הראשון של חיל-הים לא היה כל מושג בימאות. היה זה האלוף שלמה (פיסטוקי) שמיר, מפקד חזית ה'